

12. Anàlisi de la cobertura informativa de les pasteres.

Antoni Castel i Marta Bosch

1. Exposició del conflicte o de la situació multidimensional de conflicte.

El maig de 1991 hi va haver un dels primers naufragis de pasteres clandestines a l'Estret de Gibraltar. Són catorze quilòmetres els que separen el Marroc de l'Estat espanyol a través d'un estret que, històricament i també en l'actualitat, té una gran importància geopolítica. Des d'inicis dels 90 l'Estret s'ha convertit, per sobre de tot, en un punt negre, on molts immigrants troben la mort abans d'arribar a l'anhelat Estat espanyol, on esperen gaudir d'una situació econòmica més propícia que la que han deixat.

El mateix 91 l'Estat espanyol imposava el visat per als marroquins que volguessin entrar a la península. Des de llavors les imatges i informacions sobre pasteres han estat un element recurrent als mitjans de comunicació de l'Estat i també a Catalunya. Les poblacions gaditanes de Tarifa o Barbate passaran a la memòria col·lectiva com a poblacions on el desembarcament de pasteres és un fet habitual.

L'any 2003 l'arribada de pasteres continua essent habitual a la costa gaditana, de la mateixa manera que també ho és la repatriació de les persones que són interceptades. Els marroquins són els que són retornats amb més facilitat al seu país d'origen. Per contra, els subsaharians es desfan dels papers abans de ser abordats, i la policia té més dificultat per decretar quin és el seu país d'origen.

En aquest capítol analitzarem les informacions sobre pasteres que han aparegut en els diaris *El País*, *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Avui*. Començarem amb l'exposició del conflicte per, tot seguit, exposar els objectius i hipòtesis formulades per a l'anàlisi. La contrastació de les hipòtesis i les conclusions tancaran un capítol dedicat a un fenomen sovint tràgic i d'una gran longevitat informativa.

Problema

La Llei d'Estrangeria 4/2000 aprovada en el mandat de govern del Partit Popular va ser i continua essent durament criticada per moltes associacions i ONG, que argumenten que l'únic que pretén és dificultar l'entrada als immigrants no comunitaris per així produir un efecte dissuasori que acabi amb els fluxos

d'immigració. La contínua arribada a les costes espanyoles de pasteres carregades d'immigrants que volen entrar a Europa evidencia que l'efecte dissuasori no s'ha complert tot i la dificultat per tenir un permís de residència, per exemple. Per obtenir-lo s'ha d'estar en situació regular al país.

Els contraris a la Llei d'Estrangeria també argumenten que aquesta només porta a la marginació i a una situació de vida penosa dels que són a Europa, i fins i tot a la mort. Segons dades que va fer públiques l'ATIME, del 97 al 2001 van morir a les costes espanyoles un total de 801 persones que intentaven travessar l'Estret en pasteres. Mentre a la costa marroquina van morir 3.123 persones amb el mateix propòsit. La mort en aigües marroquines és una dada que no es troba en els mitjans de comunicació, tot i que hem de remarcar que el govern marroquí no facilitat aquestes dades. ATIME les recull a partir de les dades de 34 ONG marroquines.

Algunes de les pasteres que travessen l'Estret porten entre els ocupants dones embarassades que esperen que el nen neixi a Espanya perquè d'aquesta forma no podran ser expulsades. És una situació que il·lustra que el risc que assumeixen alguns marroquins i subsaharians és per un futur amb un major benestar econòmic del que viuen als seus països d'origen, on majoritàriament també tenen intenció d'enviar part dels ingressos que volen fer a Europa. Els desequilibris econòmics estructurals no es poden deslligar de la tragèdia humana i personal que suposa, a vegades, travessar l'Estret de Gibraltar amb una pastera.

Actors

Els riscos (la detenció per la Guàrdia Civil o la mort) i el preu del viatge, pagat a les xarxes que es dediquen al lucratiu tràfic de persones, no desanimen uns viatgers que esperen trobar a Europa les oportunitats que no han tingut en els seus països d'origen. Com les condicions laborals i socials del Marroc i de l'Àfrica subsahariana no han millorat, sinó que han empitjorat (Estat del Món, 2003), la migració cap a Europa continuarà en els propers anys. I si no ho pot fer per la frontera, amb els papers sol·licitats per l'administració, ho farà mitjançant els precaris vaixells anomenats pasteres per més dispositius electrònics que s'instal·lin a l'Estret.

Tot i això, les dades d'immigrants interceptats a l'arxipèlag canari evidencien un clar descens en la migració de marroquins i un augment de la subsahariana. Així, fins el juny del 2000 a les Illes s'hi van interceptar 915 subsaharians, 320

marroquins, 28 algerians i 22 persones d'altres nacionalitats. Només un any abans, el 99, es van interceptar 1.954 marroquins, 226 subsaharians, 165 algerians, i 98 persones d'altres nacionalitats.

Procés

Les ciutats espanyoles de Ceuta i Melilla, o les marroquins de Kenitra, Carache i Tànger són punt de sortida de nombrosos immigrants que s'embarquen en pasteres. Són construccions d'uns 5 metres de longitud que poden arribar a acollir unes 30 persones. La distància de 14 quilòmetres que els separa de la Península Ibèrica es converteix sovint en un trajecte perillós. L'encontre entre el mar Mediterrani i l'oceà Atlàntic produeix corrents a l'Estret que poden prendre fins a 12 direccions. Les morts a l'Estret és el final més tràgic per als immigrants que han decidit travessar-lo. Aquests, a més, sovint s'encomanen a les màfies que els fa pagar per introduir-los a la península, falsificar-los un carnet o permís de residència... La restrictiva Llei d'Estrangeria impossibilita l'entrada per vies legals a Espanya, a excepció dels processos especials de regularització i dels contingents. Per això, la via clandestina es presenta com l'única alternativa.

Els que són interceptats i recollits per la Guàrdia Civil o Salvament Marítim són portats als centres d'acollida. Als centres d'acollida són interrogats per la Guàrdia Civil que intenta determinar la nacionalitat dels immigrants. La majoria es desfan de la documentació quan veuen que els interceptaran i, d'aquesta forma, intenten evitar l'expulsió.

Sovint, les condicions dels centres d'acollida són pèssimes i, de fet, Creu Roja i Amnistia Internacional n'ha denunciat el funcionament. De fet, a Tarifa, per exemple, la Creu Roja, associacions i partits polítics locals han denunciat diverses vegades que els immigrants han de dormir al carrer perquè no hi ha espai ni material per atendre'ls.

2. Explicació del corpus.

Els corpus del treball són les informacions sobre les pasteres i els Centres d'Estada Temporal d'Immigrants (CETI) publicades en els quatre diaris (*El País*, *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Avui*) des del desembre de l'any 2000 fins al novembre de 2002. El corpus correspon a les informacions que referenciava una llista facilitada pel consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat (CRID) de la

Diputació de Barcelona. La llista assenyala prop d'un miler d'informacions sobre pasteres publicades en el període esmentat en algun dels quatre diaris analitzats.

S'ha de tenir en compte que la llista del CRID recull els titulars i la data de publicació d'un esdeveniment noticiable sobre pasteres d'un diari concret. És a dir, no es té en compte si la resta de mitjans de premsa escrita hi han parat atenció. Així doncs, 250 informacions recollides no vol pas dir que en el període es publiquessin 250 informacions sobre pasteres, sinó que se n'han publicat moltes més. El que fa el llistat és deixar constància dels esdeveniments que s'han produït entorn l'Estret i dels quals se n'ha fet ressò, com a mínim, un dels diaris.

3. Objectius, Hipòtesis i metodologia d'anàlisi.

3.1 Objectius.

Per a l'anàlisi de les informacions referents a pasteres i centres d'acollida ens fixem els objectius comuns a la resta de temes que conformen la investigació:

1. Analitzar si la cobertura informativa reflecteix el conflicte en tota la seva complexitat: descripció del problema, dels procés i dels actors que hi intervenen.
2. Comprovar si es respecten les propostes del manual d'estil periodístic per les minories ètniques elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya.
3. Estudiar si el discurs de les informacions reforça o afebleix els postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris.

3.2 Hipòtesis.

Les hipòtesis de la investigació, particulars per aquest cas, són les següents:

1. Els diaris estudiats es manifesten, en les informacions, sensibilitzats amb les difícils condicions amb què es troben els immigrants.
2. En les informacions analitzades, no es dona veu als immigrants que arriben en pasteres.
3. En les informacions sobre tragèdies, hi ha una preponderància de les fonts policials.

4. En les informacions estudiades, no s'expliquen els motius pels quals els immigrants han viatjat cap Espanya.
5. En les tragèdies, hi ha una dramatització excessiva.
6. En les informacions sobre pasteres, els diaris estudiats abusen de qualificatius (onada, allau, arribada massiva) que tendeixen a presentar la corrent migratòria com a imparable, i que carreguen negativament, per alarmista, l'arribada d'immigrants.

3.3. Justificació de la mostra.

La presència constant als mitjans de comunicació, també en els quatre diaris analitzats (*El País*, *La Vanguardia*, *El Periódico* i *l'Avui*), d'informacions sobre pasteres ha fet que adoptéssim un criteri qualitatiu per escollir la mostra d'anàlisi, que és representativa de totes les informacions del corpus. Així, hem escollit tres informacions prototípiques de tot el corpus d'anàlisi. Hem analitzat un desembarcament de pasteres que impliqués a molts immigrants. També ens hem fixat en informacions sobre els CETI i desaparicions a l'Estret de Gibraltar. Per últim, hem analitzat informacions sobre la detenció d'immigrants arribats amb pasteres.

Les informacions que componen la mostra són representatives del corpus i corresponen a tres esdeveniments concrets. Els mitjans de comunicació van parlar del primer cas entre els dies 18 i 22 de desembre de 2000. El dia 18 hi ha l'arribada i detenció de 187 africans a Cadis i en els següents dies hi ha notícies referents a més arribades i també a les condicions dels centres d'acollida. És important dir que hem analitzat les notícies directament relacionades amb el tema de l'arribada de pasteres i les seves conseqüències immediates, és a dir, la situació amb què es troben els immigrants un cop són detinguts i/o interceptats. Hem obviat les notícies del període que corresponen a les cues que en aquells mateixos dies es formen a la subdelegació del govern d'Almeria com a resultat d'un rumor que, segons els mitjans, assegurava que s'havia obert un període de regularització extensiva. Les peces no quedaran recollides en l'anàlisi fet a les fitxes tot i que hi podem fer referència al llarg de l'exposició.

Els diaris parlen del segon esdeveniment que hem escollit entre l'1 i el 7 de juny de 2001. L'1 de juny els quatre diaris publiquen que una pastera ha naufragat quan estava essent abordada per una patrulla de la Guàrdia Civil en aigües de l'Atlàntic, prop de les Canàries. Desapareixen 15 immigrants, que no són trobats malgrat les

tasques de cerca fetes per Salvament Marítim. En la mateixa setmana, es publica que al CETI de Ceuta hi ha la protesta d'uns nigerians que havien de ser repatriats i s'informa sobre les condicions en què es troben detinguts en aquests centres.

Del tercer cas que hem escollit, els diaris en parlen entre el 26 i el 29 de juny de 2001. El 26 es publica que han estat detinguts més d'un centenar d'immigrants que havien arribat amb pasteres. Al dia següent, les informacions asseguren que han entrat a Espanya més de mil persones en els desembarcaments de desenes de pasteres, que aprofiten les condicions de temps favorables en l'Estret.

Els dos últims períodes tenen una evident proximitat temporal. Tot i això, a l'hora de mantenir-los ha prevalgut el contingut de les informacions. És a dir, i com ja hem anotat, hem aplicat un criteri de selecció qualitatiu. Els dos esdeveniments són representatius del corpus i, en cap cas, podien quedar relegats en pro d'escollir uns esdeveniments equitativament distribuïts en el temps.

3.4. Instrument d'anàlisi: Fitxa i explicació.

Per a les informacions sobre les pasteres i els CETI hem elaborat una plantilla de preguntes que ens serveix per fer un buidatge i primer anàlisi de cada peça informativa. Així, s'obté una fitxa de cada notícia que recull les dades fonamentals de la peça periodística: diari, data, títol, signatura i lloc de procedència de la informació, presentació dels actors i qualificació d'aquests, tesis dels actors que intervenen en el conflicte i gènesi del conflicte.

La fitxa també recull el suport gràfic de la informació. Les fotografies que apareixen ens ajuden a reconstruir el discurs que utilitzen els mitjans respecte als immigrants, dels quals no en sabem ni el nom ni la història de vida, però que, per les imatges, podem percebre que es troben derrotats en ser detinguts per la Guàrdia Civil.

Publicació	
Data	00/00/02
Secció	
Autor	

TÍTOL	
--------------	--

ACTORS

ACTORS		
Quins són els actors que es presenten?		
[Principals]		
ACTOR	DESCRIPCIÓ/PRESENTACIÓ	VALORACIÓ
		Valoració 1
		Valoració 2
		Valoració 3
		Valoració 1
[Secundaris]		
ACTOR	DESCRIPCIÓ/PRESENTACIÓ	VALORACIÓ
		Valoració 1
		Valoració 1
		Valoració 1
Manquen actors necessaris per l'explicació del conflicte?		
-		
-		
-		
Quines accions s'adjudiquen als actors?		
ACTOR	ACCIONS	VALORACIÓ
Actor 1	Descripció/presentació 1	Valoració 1
Actor 2	Descripció/presentació 2	Valoració 2
Actor 3	Descripció/presentació 3	Valoració 3
De qui són les declaracions que reproduïx el diari? Quina és la seva aportació en el conflicte?		
ACTOR	ACTOR 1	
APORTACIÓ	Aportació 1	
DECLARACIÓ	Verb introducció 1: Declaració 1:	
ACTOR	ACTOR 2	
APORTACIÓ	Aportació 2	
DECLARACIÓ	Verb introducció 2: Declaració 2:	
Als diferents actors se'ls hi dóna el mateix espai?		
FOTOGRAFIES		
Peu de foto		
Descripció		

PROBLEMA
Com s'identifica el problema en l'article?
[Gènesi] Gènesi1
[Conflicte] Conflicte 1
Com s'expliquen les tesis dels diferents actors?
S'expliquen les causes per les quals els immigrants deixen el seu país?

PROBLEMA
Resposta x
PROCÉS
Quines fonts fa servir el diari en la cobertura del conflicte?
- Font 1
- Font 2
- Font 3
Pregunta x?
Resposta x

4. Resultats.

4.1. En relació amb la hipòtesi 1: Els diaris estudiats es manifesten, en les informacions, sensibilitzats amb les difícils condicions amb què es troben els immigrants. La hipòtesi queda corroborada per les fotografies amb les quals els quatre diaris il·lustren les notícies sobre pasteres, que són d'immigrants que apareixen amb aspecte de derrota. Alguns diaris introdueixen cites de responsables polítics i d'ONG que denuncien les condicions de vida dels immigrants als centres d'acollida o espais habilitats pels ajuntaments un cop interceptades les pasteres. Tot i això, en alguns diaris aquesta crítica només es presenta de forma excepcional.

4.1.1. El País

El fet que el diari escrigui en el paraigües de les informacions dedicades a la immigració "los problemas de los inmigrantes" (02/06/01 y 07/06/01) indica que el mitjà és sensible envers aquestes persones. Algunes de les fotos que il·lustren les informacions sobre les pasteres (01/06/01, dues fotos) i els centres d'acollida (05/06/01, 06/06/01 i 07/06/01) mostren als immigrants com unes persones derrotades en ser detingudes per la Guàrdia Civil, cansades pel viatge o desesperades perquè seran deportades als seus països d'origen.

En les informacions analitzades sobre els CETI, s'incideix en el llarg litigi judicial que mantenen molts immigrants per evitar la repatriació. "Las esperanzas de que el juez se manifieste favorablemente a las peticiones son escasas", es pot llegir (02/06/01). "Según Taiwo tiene 25 años y lleva diez meses en España, en el Centro de Estancia Temporal de Inmigrantes de Ceuta. Desde hace ocho días espera, junto a 23 compatriotas, a que el Gobierno español ponga fecha a su repatriación"

(05/06/01). En la informació del dia 6, titula que els nigerians del CETI “se desnudan y lesionan para evitar la repatriación”.

La publicació es mostra sensible amb la situació dels immigrants. Fet que es tradueix en una predisposició a citar els elements de solidaritat dels veïns amb els immigrants, és a dir, a assenyalar que el rebuig no existeix i que hi ha una convivència en sentit positiu:

“La mayoría de los subsaharianos interceptados fueron trasladados al polideportivo municipal de Tarifa que, una vez mas, se convirtió en un improvisado centro de atención de inmigrantes al acoger a 51 personas que recibieron mantas, ropas secas y alimentos, proporcionados por los voluntarios de Cruz Roja, Médicos sin Fronteras y de algunos vecinos de la localidad, que de nuevo mostraron su solidaridad con los indocumentados detenidos” (18/12/00).

L'actitud es pot veure reforçada per l'article del dia 20 que titula: “Chaves pide al Gobierno que envíe al Ejército en misión humanitaria al Estrecho”. La reiteració de la petició que es fa en la notícia i la veu que es dóna als diferents implicats remarca que existeix una actitud positiva i favorable als immigrants. També ho fa l'article del dia 22, que detalla els recursos humans que les ONG destinen a la zona. Es diu que la Creu Roja té un metge i un infermer a Tarifa, a més dels voluntaris, i que Metges sense Fronteres té un metge i un expert en logística.

El dia 27 de juny veiem com la sensibilització (sense oblidar la dimensió política i ideològica del diari) es manifesta en una peça complementària de la informació i que té un títol inequívoc: “Incapacidad de respuesta del Gobierno”, i que recull les crítiques contra el PP de la secretària de Polítiques Socials i Migratòries del PSOE, Consuelo Rumí, que diu que el PP ha quedat en evidència ja que la reforma de la Llei d'Estrangeria no ha suposat, com ells defensaven, un descens en l'arribada d'immigrants. El dia 28 de juny, la informació que recull que 28 immigrants s'amagaven en un corral amb animals a Ceuta, la informació diu:

“Tampoco había separación física entre el ganado y sus excrementos y los marroquíes que pernoctaban en la cuadra, por lo que las condiciones de vida eran infrahumanas” (28/06/01).

4.1.2 La Vanguardia

En les informacions analitzades en aquest diari no hem vist que es complís la hipòtesi, ni de forma explícita ni implícita, a excepció d'una informació i del següent

fragment, que descriu la difícil situació dels immigrants: “hasta en invierno hay personas dispuestas a aprovechar la tregua del mal tiempo para lanzarse a cruzar el estrecho de Gibraltar” (18/12/00). *La Vanguardia* no introdueix cap cita d'actors directament o indirectament implicats en la informació en la qual denunciï la situació precària amb què sembla que es troben els immigrants en els centres d'acollida.

La hipòtesi només es confirma en la informació d'un complement (27/06/01) titulat “Agazapados en el monte”, que descriu com els immigrants intenten sobreviure entre els matolls, tot evitant la Guàrdia Civil. El suport gràfic de les informacions analitzades (tres fotos) està dedicat als immigrants, que apareixen derrotats. En la foto de la desaparició de 15 persones (01/06/01), la foto mostra a un immigrant subsaharià, amb un manta a sobre, custodiat per una parella de guàrdies civils. En la de l'arribada de centenars d'immigrants (27/06/01), es mostra a un grup d'aquests resguardant-se del fred amb mantes. En la del motí (07/06/01), la foto mostra els immigrants pujats al sostre de l'autobús de la policia.

4.1.3. El Periódico

La sensibilització amb la situació dels immigrants es manifesta de forma implícita amb informacions com les del dia 19 de desembre en les quals s'introdueixen les declaracions de Salvador de la Encina, secretari de Polítiques Socials i Immigració del PSOE d'Andalusia: “va explicar que la inexistència d'una estructura mínima i estable provoca que els immigrants hagin de dormir a sobre de matalassos esportius col·locats a terra”.

Algunes de les fotos que il·lustren les informacions analitzades en les dues mostres són d'immigrants que presenten un aspecte de derrota pel fet d'haver estat detinguts per la Guàrdia Civil (01/05/01, 26/06/01, 27/06/01, 28/06/01 i 29/06/01). En la informació sobre els centres d'acollida (07/06/01), la foto mostra uns nigerians dalt d'un autobús de la Policia, en un intent d'evitar la seva repatriació.

Encara que en cap moment s'indiqui en les informacions que els immigrants es troben amb unes condicions molt difícils, si que es pot considerar que el diari es manifesta sensibilitzat per la seva situació. I ho fa a través de les fotos de les informacions i d'un reportatge (04/06/01) titulat “la sort i el futur d'Anuar”, en el

qual s'expliquen les penúries d'un noi marroquí, en un periple vital que es semblant al que emprenen milers dels seus compatriotes.

4.1.4. Avui

En les informacions analitzades del diari no trobem elements que permetin provar aquest hipòtesi. La publicació atorga poc espai a les informacions sobre pasteres, per això es fa impossible verificar, matisar o refutar la hipòtesi. El dia 18 dedica un subapartat a una informació dedicada a la Llei d'Estrangeria. El mateix passa l'endemà. El dia 20 hi dedica un breu, el dia 21 parla íntegrament de la necessària presència, o no, de l'Exèrcit a Tarifa i el dia 22 reitera les declaracions de Chaves demanant la intervenció de l'Exèrcit en tasques humanitàries a l'Estret. Els dies 27 i 28 de juny del 2001 les informacions sobre pasteres també són recollides a través de dos breus.

La mostra dels primers dies de juny de 2001 ha quedat exclosa de l'anàlisi de totes les hipòtesis ja que només publica una informació sobre els fets analitzats que, a més, és un breu "15 persones desaparegudes d'una pastera", no és prou representativa com per a poder ser utilitzada. Les informacions analitzades, doncs, són les que hem referenciat en el paràgraf anterior.

L'*Avui* és un diari que s'edita als Països Catalans i que prioritza les informacions d'aquesta àrea geogràfica, ja que és d'on són els seus lectors, però també i sobretot, perquè forma part de la seva política editorial i ideològica. Per això, les notícies sobre pasteres són poques i, en general, molt breus.

4.1.5. Comparació: semblances i diferències

La hipòtesi queda corroborada per les fotografies que els quatre diaris utilitzen per il·lustrar les notícies sobre pasteres, que són d'immigrants que apareixen amb aspecte de derrota. *El Periódico*, a més, presenta un reportatge titulat "la sort i el futur d'Anuar" (4/06/01) en la qual s'expliquen les experiències d'un noi marroquí, semblant a la de molts dels seus compatriotes. La sensibilització del diari també es mostra per la introducció de cites de líders del PSOE d'Andalusia (19/12/00) que expliquen les mancances en la infraestructura d'atenció als marroquins.

Aquest és un recurs que també utilitza el diari *El País*, que focalitza les crítiques envers la "incapacidad de respuesta del gobierno español" (27/06/01). A més, el

diari dedica espai a parlar de la convivència, en sentit positiu, que es dóna entre els veïns i els immigrants que acaben de travessar l'Estret (18/12/00).

Les informacions de *La Vanguardia*, no corroboren la hipòtesi, a excepció de la que porta per títol "Agazapados en el monte" (27/06/01), en la qual descriu com els immigrants intenten sobreviure entre els matolls i intentant evitar la Guàrdia Civil. Pel que fa a l'*Avui*, la brevetat de les peces analitzades no ens permeten donar elements que corroborin a refutin la hipòtesi.

4.1.6. Síntesi i conclusions.

Hem vist com els diaris utilitzen les crítiques al govern de diferents partits polítics i organitzacions per denunciar la situació amb què es troben els immigrants. Les declaracions sovint posen en evidència unes formes de vida infrahumanes i/o molt precàries.

Tots aquests elements són de rellevància informativa, tot i que s'ha de tenir en compte que les denúncies de les peces poden reflectir el posicionament antigovernamental del diari. No podem comprovar si les crítiques són exagerades o no, però si no estan magnificades és positiu que figurin en les informacions.

S'ha d'apel·lar a la responsabilitat informativa dels mitjans i reclamar que la seva sensibilització amb la situació dels immigrants que acaben de travessar l'Estret amb pasteres, ha de suposar, per sobre de tot, una feina d'intentar mostrar (per després denunciar) les pèssimes condicions amb què sovint es troben.

La introducció d'informacions que remarquen la bona convivència entre veïns de Tarifa i immigrants nouvinguts, com hem vist que fa alguna publicació, deixa palesa la situació de precarietat amb la qual viuen els immigrants. El mateix temps, la informació, de caràcter positiu, atorga un paper actiu a l'immigrant arribat que difícilment es troba en les informacions que hem analitzat.

4.2. En relació amb la hipòtesi 2: En les informacions analitzades, no es dóna veu als immigrants que arriben en pasteres.

4.2.1. El País

El dia 21 de desembre de 2000 s'introdueixen les paraules textuais d'algun membre d'ATIME (Associació de Treballadors Immigrants Marroquins d'Espanya) tot i que no

es diu qui i es presenten com a paraules de l'associació: "afirmó que la intervención del Ejército crearía 'una gran alarma social' y una 'ola de rechazo a todos los inmigrantes'. La asociación calificó además esta propuesta de 'exagerada, inoportuna, desproporcionada e insensata'".

El dia 22 és l'únic en el qual es dóna veu als immigrants i veiem com es fa de forma col·lectiva i totalment despersonalitzada i per referir-se a la discussió política sorgida aquells dies i no per analitzar i/o parlar del tema específic de pasteres i de la situació dels centres d'acollida.

La hipòtesi es confirma perquè en les informacions analitzades no hi ha declaracions de cap immigrant arribat amb pastera.

4.2.2. La Vanguardia

En cap de les informacions analitzades es dóna veu als immigrants, ni de forma directa ni de forma indirecta. En canvi, veiem com sí que són ells els que ocupen les fotografies que il·lustren la informació.

En cap de les dues informacions que el diari dedica a la desaparició dels 15 immigrants (01/06/01 i 02/06/01) es dóna veu a altres immigrants. Tanmateix, en la informació del dia 1 de juny, que recull la negativa del Govern a obrir una investigació sobre el fet, es transcriuen les declaracions d'un portaveu de la Asociación de Trabajadores Inmigrantes Marroquíes en España (Atime), que es mostra la seva "alarma y preocupación" per la forma en què la pastera va ser abordada per la Guàrdia Civil.

En la informació sobre l'arribada de pasteres (27/06/01) tampoc surt cap declaració d'immigrant.

4.2.3. El Periódico

En cap de les informacions es dóna veu als immigrants que han arribat amb pasteres si bé tots són els protagonistes de les fotografies que il·lustren tots els articles, a excepció de la del dia 22.

En cap de les informacions analitzades de les dues mostres es dóna veu als immigrants arribats amb pasteres. Sí que són, en canvi, protagonistes d'algunes de les fotos que il·lustren les informacions (01/06/01 i 26, 27 i 28 de 06/01).

4.2.4. Avui

En cap de les informacions analitzades es dóna veu als immigrants i només en dos dies la informació adopta el punt de vista dels immigrants: “Els immigrants havien trucat per telèfon mòbil al seu contacte a Almeria per informar-li que s'havien perdut a alta mar” (20/12/00). El dia 28 de juny diu: “Una vintena dels retinguts [...] van necessitar assistència de la Creu Roja”.

4.2.5. Comparació: semblances i diferències

El hipòtesi es reafirma en les informacions dels quatre diaris. Només en una peça d'*El País* es dóna veu al col·lectiu musulmà (22/12/00). En cap cas, però, s'individualitzen les declaracions, és a dir, no es diu el nom de qui parla, que a més ho fa sobre la discussió política que es vivia aquells dies i en cap cas per parlar de la problemàtica concreta dels centres d'internament o les pasteres. Això fa pensar que segurament les paraules són d'immigrants ja assentats a l'Estat espanyol. Per la seva banda, *El Periódico* el dia 04/06/01 introdueix (i és l'únic que ho fa) la història personal d'un noi marroquí que explica perquè va travessar l'Estret.

La resta d'informacions dels diaris no introdueixen declaracions d'immigrants, tot i que *El Periódico* (1/06/01), *La Vanguardia* (1/06/01) i també *El País* (21/12/00), en els dies assenyalats introdueixen declaracions de l'Associació de Treballadors Immigrants Marroquins d'Espanya (ATIME). L'*Avui*, probablement per la brevetat de les informacions, no introdueix aquesta font en els articles analitzats.

4.2.6. Síntesi i conclusions.

Els diaris estudiats no donen veu als immigrants en les informacions sobre l'arribada de pasteres.

El fet que el principal actor de la informació, la persona que arriba a les costes andaluses o canàries amb la pastera, no tingui veu en la informació converteix

aquesta en incompleta i l'empobreixi. No sabem, per tant, què opina l'immigrant, present en les fotografies però que en el text és invisible, i reduït en els dos casos a un número més en les fredes estadístiques.

La informació guanyaria en pluralitat, i per tant en qualitat, si els immigrants tinguessin veu i poguessin explicar les raons del seu viatge i què esperen trobar a Europa. Unes declaracions que podrien contrastar les informacions sobre les tragèdies, basades com es confirma en la hipòtesi 4, en les fonts policials.

Si l'immigrant tingués nom i cognom, i poguéssim conèixer la seva trajectòria vital mitjançant les seves paraules, la informació s'enriquiria i guanyaria no solament en qualitat sinó també en humanitat.

Malgrat les dificultats (desconeixement de l'idioma, traves policials, reticències dels propis immigrants), els mitjans haurien d'esforçar-se per incorporar la veu de les persones que arriben en pasteres amb la finalitat d'enriquir la informació.

4.3. En relació amb la hipòtesi 3: en les informacions sobre tragèdies, hi ha una preponderància de les fonts policials.

La hipòtesi es confirma en la mostra analitzada: els diaris basen les informacions sobre les tragèdies en les dades facilitades pels cossos policials, en especial la Guàrdia Civil.

4.3.1. El País

Les fonts policials i les polítiques són les majoritàries en les informacions dels diaris. Les policials, concretament, són les que atorguen totes les dades directes dels desembarcaments, detencions i també de la situació dels immigrants un cop a l'Estat espanyol. Així, són usals les següents expressions: "Salvamento Marítimo ha rastreado..." i "Según Salvamento Marítimo..." (20/12/00). "Agentes de la Guardia Civil encontraron..." (22/12/00). Hi ha un ús i abús de les dades policials referent al nombre d'immigrants arribats en pastera a les costes: "en lo que va de año, la Guardia Civil ha interceptado a 4.810 inmigrantes que llegaron a

España en distintas embarcaciones” (26/06/01). L'abús s'il·lustra amb el recull de les suposicions de les fonts policials: “La Guardia Civil sospecha que otro millar de extranjeros logró entrar en España ilegalmente durante la madrugada, ya que los radares costeros captaron la estela de un total de 20 embarcaciones, de las que sólo fueron interceptadas nueve” (27/06/01).

El dia 27 de juny de 2001 s'introdueix en la informació la veu de Juan Triviño, delegat de la Creu Roja a Tarifa que assegura que les arribades d'immigrants són propiciades per les màfies. Hem de dir que les paraules de Triviño ocupen un dels 9 paràgrafs totals de la informació, la resta dels quals presenten la policia com a font informativa. Un dia després es torna a introduir la veu de Triviño que diu que és “habitual” que els immigrants pateixin cremades en la travessia de l'Estret.

En els textos en què s'informa sobre la tragèdia causada per la desaparició de 15 immigrants, les fonts que utilitza el diari són la Guàrdia Civil i Salvament Marítim. Les declaracions d'un patró de pesca no es poden considerar significatives en no donar xifres sobre els morts ni aclarir l'accident. El pescador tan sols afirma que els immigrants són “a una profundidad media” (01/05/01).

Tanmateix, en un requadre titulat “Pateras frente a patrulleras: el peligro de abarloar” (01/06/01), “un marinero de Lanzarote”, al qual no s'identifica, defèn que el vaixell de la Guàrdia Civil va abordar d'una forma incorrecta la pastera, tot provocant el seu esfondrament.

En les informacions dels següents dies, quan es busquen els desapareguts, s'utilitzen més fonts (pescadors, un alt funcionari, un biòleg, ONG's, partits polítics, associacions de solidaritat amb els immigrants), encara que la Guàrdia Civil segueix mantenint el seu protagonisme.

4.3.2. La Vanguardia

L'article del dia 18 de desembre de 2000 és il·lustratiu en el sentit que les informacions es basen en les dades policials. “En esta ocasión, los agentes estaban alerta y lograron detectar dos lanchas antes de producirse el desembarco” i més endavant diu que “Las patrulleras de la Guardia Civil avistaron la primera zodiac, de nueve metros de eslora, a dos millas de Punta Paloma”.

La informació sobre la desaparició de la pastera (01/06/01) està basada, exclusivament, en les fonts de la Guàrdia Civil i Salvament Marítim.

4.3.3. El Periódico

En les notícies analitzades les dades provinents de fonts policials són les més usuals. Veiem com la notícia del dia 18 de desembre de 2000 està narrada clarament des del punt de vista de la policia, mai dels immigrants. A més, es fa ús de la terminologia policial en les informacions: “Un grup de dones subsaharianes retingudes ahir al poliesportiu de Tarifa” (19/12/00).

Les informacions sobre la desaparició de 15 immigrants que viatjaven en una pastera (01/06/01) estan basades en fonts de la Guàrdia Civil i del Salvament Marítim. Al dia següent, el succés es polititza en demanar el PSOE la compareixença del ministre de l'Interior. Tanmateix, la única versió sobre la tragèdia que s'exposa al diari és la que procedeix de la Guàrdia Civil, recolzada pel Govern. Una versió posada en dubte per l'Associació de Treballadors Immigrants Marroquins a Espanya (Atime).

4.3.4. Avui

Les fonts policials són pràcticament les úniques, a excepció de les declaracions de polítics dels partits parlamentaris dels dies 21 i 22 de desembre de 2000, que aporten les dades que s'introdueixen a les informacions sobre el tema: “La policia també va localitzar els cadàvers de dos marroquins” (18/12/00). A més, en el breu del dia 27 de juny de 2001 es dóna veu a “les organitzacions humanitàries que treballen a la zona” i es diu que “atribueixen al bon temps i a les organitzacions de màfies la massiva afluència d'immigrants registrada aquests dies”.

4.3.5. Comparació: semblances i diferències

La hipòtesi queda confirmada pel tractament que donen els quatre diaris estudiats de les informacions en les quals les dades les aporta la Guàrdia Civil i Salvament Marítim, i en les quals s'adopta sovint el seu punt de vista i la seva

terminologia. Així la informació d'*El Periódico* del 18/12/00 és paradigmàtica en aquest sentit. També ho és el tractament que *La Vanguardia* fa de la desaparició d'una pastera, informació basada únicament amb fonts policials.

El País també abusa d'aquestes fonts i fins i tot deixa espai per a les suposicions de la Guàrdia Civil (27/06/01). Tot i això, el mateix dia introdueix les declaracions de Juan Triviño, delegat de la Creu Roja a Tarifa, una font que també utilitza l'endemà (28/06/01). *El País*, que per altra banda és la publicació que més espai dedica a analitzar les arribades de pasteres i les seves implicacions en la mostra, introdueix les declaracions d'un "marinero de Lanzarote" (01/06/01) que diu que la Guàrdia Civil va abordar de forma incorrecta la pastera i que en va provocar l'esfondrament. En altres informacions incorpora altres fonts, com ara ONG, partits polítics, biòlegs... Tot i que les fonts policials segueixen mantenint el paper principal. L'*Avui*, per la seva banda, en el breu del dia 27/06/01 dóna veu a "les organitzacions humanitàries que treballen a la zona".

4.3.6. Síntesi i conclusions.

La hipòtesi formulada queda confirmada perquè els quatre diaris basen les informacions sobre les tragèdies de les pasteres en les fonts policials, especialment de la Guàrdia Civil.

La preponderància de les fonts policials empobreix les informacions en no ser contrastades, molts cops, ni les xifres de morts, desapareguts i immigrants arribats ni les dades sobre la forma que en han estat abordades les pasteres o perquè han naufragat. En les informacions que trobem d'altres fonts, aquestes ocupen un lloc secundari al costat de les facilitades pels cossos policials.

Les informacions sobre tragèdies guanyarien en qualitat si les dades policials fossin contrastades amb les facilitades pels col·lectius dedicats als immigrants, que afegirien un altre punt de vista, necessari, potser, per entendre la notícia.

4.4. En relació amb la hipòtesi 4: en les informacions estudiades, no s'expliquen els motius pels quals els immigrants han viatjat a Espanya.

La hipòtesi es confirma perquè només en una informació de la mostra s'explica el perquè del viatge dels immigrants cap a Espanya. Tanmateix, pot haver-hi algun reportatge que expliqui els motius del viatge i que hagi estat publicat en una data que no formi part de la mostra.

4.4.1. El País

En cap de les informacions analitzades apareixen els motius pels quals els immigrants viatgen a Espanya ni tan sols de forma indirecta. Ja hem vist que de forma directa és difícil perquè ells no són font en les informacions.

Tanmateix, el lector pot percebre, pel fet que s'arrisquen a viatjar en pastera o s'amotinen per evitar la seva repatriació, que els immigrants busquen unes oportunitats que no han tingut als seus països d'origen.

4.4.2. La Vanguardia

En cap de les informacions hi ha cap tipus de referència a les raons pels quals alguns africans decideixen travessar l'Estret i entrar a l'Estat espanyol de forma irregular.

El fet que arrisquin la seva vida en el viatge en una pastera o s'amotinin quan són repatriats (07/06/01) es pot percebre, pel lector, com una prova que les condicions en els seus països d'origen no són gaire favorables.

4.4.3. El Periódico

En cap de les peces del període analitzat se citen i/o s'apunten causes per les quals els immigrants decideixen travessar l'Estret. No s'introdueixen arguments de tipus econòmic ni de cap altre tipus.

Això no obstant, el fet que es muntin a una pastera o s'amotinin per evitar la seva repatriació indica que els immigrants vénen a Espanya a buscar millors condicions de vida, tot fugint dels conflictes i la manca de feina dels seus països. En un reportatge titulat "la sort i el futur d'Anuar" (04/06/01) queden clars els motius

del protagonista, Anuar, per deixar el Marroc: “Volia un futur. El meu pare és forner. No guanya gaire”. L’itinerari d’Anuar, des del nord de Marroc fins a les ciutats espanyoles, és semblant al de milers d’immigrants qualificats d’irregulars o sense papers.

4.4.4. Avui

En cap de les informacions analitzades s’introdueixen els motius i/o causes pels quals ciutadans africans decideixen travessar l’Estret i arribar a l’Estat espanyol.

4.4.5. Comparació: semblances i diferències

Excepte en una informació d’*El Periódico*, les informacions analitzades no expliquen els motius pels quals els immigrants han viatjat a Espanya. Tot i això, cap dels quatre diaris amaga que els immigrants arrisquin la vida per travessar l’Estret, com tampoc amaguen els amotinaments que protagonitzen quan són repatriats. Aquests elements ja fan percebre al lector que les condicions de vida al seu país no són fàcils. Tot i això, els diaris no fan referència les causes econòmiques, per exemple, que causen el fenomen de les pasteres.

L’única informació on això s’apunta és la del dia 04/06/01 (*El Periódico*) i que es titula “la sort i el futur d’Anuar” en la qual un noi marroquí explica que va emigrar perquè volia un futur perquè el seu pare era forner i no guanyava gaire.

4.4.6. Síntesi i conclusions.

En la mostra analitzada no s’expliquen els motius pels quals els immigrants viatgen cap a Espanya, amb l’excepció de una peça, un reportatge d’*El Periódico* (04/06/01) sobre un *nen del carrer* marroquí a Barcelona. Tanmateix, els quatre diaris informen del perill que corren els immigrants en navegar amb les pasteres i de les protestes de les persones internes en el CETI que han de ser repatriades. El lector pot percebre, a partir de les informacions anteriors, que els immigrants emprenen el viatge perquè en els seus països d’origen no tenen ni treball ni expectatives de futur.

El fet que no s'indiquin les causes econòmiques i socials del viatge en pastera fa que la informació sigui incompleta encara que el lector pugui reconstruir-ne els motius dels immigrants. Destacar en les notícies les causes que indueixen a una persona determinada a travessar l'estret enriqueix de forma substancial la informació.

4.5. En relació amb la hipòtesi 4: en les tragèdies, hi ha una dramatització excessiva.

La hipòtesi no es confirma en totes les informacions sobre les tragèdies. Hi ha una dramatització en alguns textos, però no en tots.

4.5.1. El País

En les primeres frases de les informacions és on trobem la dramatització, sobretot en tres dies concrets. "Cuatro días con sus noches en una zódiac a merced del Mediterráneo. Los 23 hombres y tres mujeres..." (20/12/00). "Las aguas del estrecho volvieron a arrojar a tierra firme en la mañana de ayer el cuerpo sin vida de un inmigrante indocumentado de origen magrebí" (22/12/00). "La tragedia volvió a cebarse ayer con los inmigrantes que siguen jugándose la vida al cruzar el Estrecho" (28/06/01).

Tot i això, no es pot considerar que els textos de les informacions analitzades dramatitzin en excés el fet. En la portada (01/06/01) de la informació sobre l'esfondrament de la pastera es pot llegir: "El mar se tragó a 15 de los 22 inmigrantes subsaharianos que intentaron alcanzar durante la noche del miércoles al jueves las costas de Fuerteventura". Quatre dies després, una columna destaca el fet que s'han vist taurons a la zona del naufragi: "Salvamento Marítimo avista tiburones donde naufragaron 15 inmigrantes".

4.5.2. La Vanguardia

El titular del dia 18 de desembre de 2000 té un important component dramàtic: "Una nueva oleada de casi 200 inmigrantes desafía el invierno y cruza el estrecho". El joc entre el peu de foto i la imatge també té el component dramàtic ja

que en el peu es diu: “Tres inmigrantes rezan después de ser localizados por la policía en Tarifa en una de las múltiples expediciones interceptadas”. En la fotografia es veu un dels homes aixecant els braços amb els ulls tancats i els altres dos amb els ulls també tancats i en posició d’oració.

Les primeres línies del text són molt il·lustratives d’una dramatització excessiva:

“La detención de casi 200 inmigrantes este fin de semana demuestra que hasta en invierno hay personas dispuestas a aprovechar la tregua del mal tiempo para lanzarse a cruzar el estrecho de Gibraltar a bordo de lanchas neumáticas”.

La hipòtesi, però, no es confirma en moltes notícies: les informacions sobre la desaparició de 15 immigrants d’una pastera (01/06/01 i 02/06/01) no incideixen en el drama d’una forma excessiva. El diari recull la reacció del Govern, que assegura que el succés és una “tragedia” (02/06/01), un qualificatiu que es manté en el títol de la informació.

4.5.3. El Periódico

En les peces del període analitzades no hi ha una gran dramatització dels esdeveniments per bé que sí que trobem alguns aspectes amb un component molt afectat. Així el dia 19 de desembre de 2000 veiem que una peça complementària de la notícia es titula: “La tragèdia. La recerca d’una pastera”. Si bé és cert que una pastera que va a la deriva amb persones a bord és un fet que pot tenir conseqüències molt greus s’ha de tenir en compte que aquestes encara no se saben, com explica al final de l’article.

Les informacions analitzades sobre la tragèdia d’una pastera (01/06/01) no dramatitzen en excés el fet. El titular del dia, “Naufragi mortal d’una pastera a les Canàries”, es pot considerar equilibrat i adient per encapçalar la notícia sobre la desaparició dels immigrants.

4.5.4. Avui

En les peces analitzades no hem trobat una dramatització excessiva en la narració dels fets, que és molt escueta. Només el dia 20 de desembre de 2000 trobem la frase: “Els equips de recerca van trobar ahir la pastera amb 26 immigrants que havia fet un crit d’alarma divendres passat”. No creiem, però, que sigui una dramatització excessiva ja que la pastera anava a la deriva i, per tant, l’expressió adjectiva de forma apropiada la situació.

4.5.5. Comparació: semblances i diferències

La hipòtesi no queda provada en la majoria de les informacions que hem analitzat. De fet, les informacions són bastant curoses amb els noms i adjectius que s'utilitzen i usen mots com “tragèdia” en casos en els quals la situació ho justifica. Tot i això, articles com els del dia 18/12/00 de *La Vanguardia* introdueixen peus de foto amb una dramatització innecessària: “tres inmigrantes rezan...” mentre la fotografia se’ls veu amb els ulls tancats i amb les mans enlairades. *El País* utilitza expressions com “el mar se tragó a 15 de los 22 inmigrantes...” (01/06/01) que no són adequades ja que dramatitzen i, en aparença, desproveeixen de responsabilitat política les morts.

4.5.6. Síntesi i conclusions.

L’anàlisi de les informacions de la mostra ens permet afirmar que els diaris estudiats no dramatitzen en excés les notícies sobre les tragèdies viscudes pels immigrants que intenten travessar l’estret o arribar a les illes Canàries en pasteres. La paraula tragèdia, que apareix en alguns titulars i en textos, es pot considerar la més adequada per descriure una fet que no deixa de ser tràgic per les terribles conseqüències sobre les vides dels immigrants de les pasteres.

Encara que en algunes informacions els diaris dramatitzen, no es pot considerar que ho facin per afegir un to sensacionalista a la notícia, que, en bona part dels casos, és equilibrada i respectuosa amb els immigrants que han naufragat.

4.6. En relació amb la hipòtesi 6: en les informacions sobre pasteres els diaris estudiats abusen de paraules (onada, allau, arribada massiva)

que accentuen la percepció en el lector que es troba davant d'un corrent migratori imparable.

La hipòtesis es confirma parcialment perquè tots els diaris estudiats amb excepció d'*El País* abusen de paraules, sobre tot en els elements de titulació, que poden accentuar la percepció en el lector que es troba davant “una allau” d'immigrants.

4.6.1. El País

Encara que en els titulars de les informacions aparegudes a *El País* no s'abusa de paraules com “onada” o “allau” sí que s'emfatitza que l'arribada és nombrosa i no para:

- “Interceptados 187 inmigrantes en Tarifa” (18/12/00)
- “Aumenta la llegada de inmigrantes a Almería por el falso rumor sobre una nueva regularización” (19/12/00).
- “Chaves pide al Gobierno que envíe al Ejército en misión humanitaria al Estrecho” (20/12/00).
- “Los alcaldes de Algeciras y Tarifa apoyan que se llame al Ejército” (21/12/00).
- “Hallado el cadáver de otro magrebí en la costa de Tarifa” (22/12/00).

En la mayoría d'informacions la tendència del titular continua en el cos de la notícia: “La Guardia Civil logró interceptar a 187 personas de orígenes magrebí y subsaharianos, entre los que se encontraban 33 mujeres, tres menores de edad y dos bebés...” (18/12/00). “La llegada de inmigrantes no cesa tampoco en la costa” (19/12/00). “Interceptaron a otros 12 magrebíes indocumentados, todos varones” (22/12/00). “Interceptaron a un total de 127 inmigrantes indocumentados de origen magrebí. En Nerja (Málaga) fueron localizados otros 26 inmigrantes, procedentes de Nador (Marruecos) que viajaban a la deriva a bordo de una patera”.

Titulars de juny de 2001:

- “Interceptados otros 153 inmigrantes indocumentados en Tarifa y Nerja”. (26/06/01).
- “Capturados 300 africanos tras el mayor desembarco de pateras en Andalucía de este año” (27/06/01).
- “Rescatada una patera a la deriva en Tarifa con 62 africanos y un cadáver” (28/06/01). Un dels titolets diu “Casi 500 en 24 horas”.

“Interceptados 91 inmigrantes” (29/06/01) és el títol d’una peça complementària que es titula: “Rajoy propone expulsar a inmigrantes ‘sin papeles’ con delitos menores”.

4.6.2. La Vanguardia

Tot seguit farem una enumeració dels titulars de *La Vanguardia* per a introduir el tema que analitzem i veurem com en tots hi ha un abús de paraules que poden accentuar la percepció en el lector que es troba davant un corrent migratori imparable:

- “Una nueva oleada de casi 200 inmigrantes desafía el invierno y cruza el Estrecho” (18/12/00)
- “Sigue la oleada de pateras en el Estrecho” (19/12/00)
- “Otros tres cadáveres de inmigrantes en el Estrecho” (21/12/00)

Veiem com en tots els titulars s’hi introdueixen xifres i substantius com “oleada”, però el matís de realitat reiterativa i constant que s’introdueix en els titulars és un factor que pot banalitzar el que s’explica. A més, evidentment, de fer augmentar la percepció que la immigració és imparable.

Aquesta percepció veiem que també es reforça en l’interior de les informacions:

“La numerosa llegada de inmigrantes obligó de nuevo a habilitar el polideportivo de Tarifa para albergar a los detenidos subsaharianos mientras se les tramitaba el expediente de expulsión”

En el període de la mostra sobre la desaparició de 15 immigrants, el diari no utilitza en cap moment adjectius alarmistes que accentuïn en el lector la percepció que es troba davant d’un corrent migratori imparable.

En canvi, en l’altre període de la mostra, el subtítol de la informació destaca que es tracta d’un “desembarco masivo” d’immigrants (27/06/01). En el text, s’incideix en què les màfies utilitzen “los desembarcos masivos” per a sortejar els controls de la Guàrdia Civil, i es dóna xifres: “entre 700 y 1.000 personas lograron

desembarcar”. Segons la informació, “las costas andaluzas fueron ayer un coladero de inmigrantes”.

4.6.3. El Periódico

L'article del dia 18 d'*El Periódico* il·lustra perfectament aquesta hipòtesi, des dels titulars de portada, “Detinguts 187 africans a Cadis” “Els immigrants ofegats a l'Estret ja sumen 10 en un mes”, fins el cos de l'article i elements de titulació interiors i també el peu de foto: “Tres dels subsaharians detinguts ahir”. Un paràgraf prou il·lustratiu és el següent:

“Cap a les set del matí, un grup de 29 subsaharians van ser interceptats a l'encreuament de Bolonia, a Tarifa. Només una hora després, 22 dones i dos bebès van ser localitzats al mateix punt. Finalment, un contingent de 4 persones va ser detectat a les 8.20 hores a la Bateria de Punta Palomar. Entre elles, hi havia vuit dones, i quatre tenien hipotèries i van necessitar assistència mèdica”.

Aquest paràgraf enmig d'una notícia que no para de reproduir xifres de subsaharians interceptats reforça la idea, en la ment del lector, que la corrent migratòria és imparable. Això es veu agreujat pel fet que la realitat de les pasteres es veu reduïda a factors numèrics.

A més del preocupant abús de xifres per qualificar l'esdeveniment s'usen paraules com col·lapse en elements de titulació (“95 immigrants més col·lapsen els servei d'acolliment a Tarifa, 19/12/00) i es repeteix la idea al cos: “el tràmit d'expulsió es va demorar a conseqüència de la càrrega de treball que suposa per al personal policial els 187 sense papers interceptats durant aquest cap de setmana”.

En el període de la mostra sobre la desaparició de 15 immigrants, les informacions eviten en tot moment qualificatius com onada, allau o arribada massiva. En el paraigua (cintillo) (02/06/01), s'escriu “els fluxos migratoris/la tragèdia de les pasteres”.

En canvi, en les informacions sobre el període de la mostra del desembarcament de desenes de persones a les costes canàries (26/06/01, 27/06/01 i 28/06/01) s'utilitzen alguns qualificatius esmentats anteriorment. “El

bon temps impulsa una allau de barques sobrecarregades”, diu el subtítol del dia 26.

Un dia després, el diari titula: “Mil ‘sense papers’ es colen en una allau rècord”. El text comença així: “Més d’un miler d’immigrants van arribar ahir a les costes andaluses de manera clandestina en una allau de desembarcaments que van fer inútils els esforços de les forces de seguretat per contenir-los”.

Al dia següent (28/06/01), continua el to alarmista: “L’onada de pasteres segueix amb un mort i 77 ‘sense papers’ detinguts”. En el text, podem trobar les paraules “colar”, “desembarcament”, “onada”, “miler”, “irregulars”.

4.6.4. Avui

La utilització d’adjectius o paraules que accentuen la percepció que el corrent migratori és imparable la trobem en la titulació de portada del dia 18 de desembre, “187 africans en l’última allau de ‘sense papers’”, i en el titular interior, “Nova allau de ‘sense papers’”, i també en el titular del dia 21: “Almeria demana l’ajut de l’exèrcit davant l’allau d’immigrants”. En el text del dia 27 de juny del 2001 es diu: “la massiva afluència d’immigrants registrada aquests dies”.

El desafortunat abús de la paraula ‘allau’ dels titulars contrasta amb l’interior de les notícies en el qual desapareix el mot i també d’altres equivalents tot i que en el dia 18 de desembre de 2000 hi ha una reducció numèrica de la notícia: “La Guàrdia Civil va detenir 187 immigrants africans (...) Entre els detinguts hi havia 33 dones i dos nadons”.

4.6.5. Comparació: semblances i diferències

El tractament de les informacions confirma la hipòtesi, tant per l’abús de xifres com per l’ús de determinades paraules. Concretament, en l’article d’*El Periódico* (18/12/00), titolat “Detinguts 187 immigrants a Cadis”, les informacions són exclusivament de xifres de detinguts, desapareguts... Un fet que fa augmentar la percepció en el lector que el corrent migratori és imparable. A més, el dia 27/06/01 utilitza per titular l’expressió “Mil sense papers es colen en una allau

rècord”; el dia anterior i l’endemà també s’usen expressions com “barques sobrecarregades”, “onada”, “colar”...

La tendència continua a *La Vanguardia*. En els titulars del 18 al 21 de desembre de 2000 es repeteixen estructures com “una nueva oleada”, “sigue la oleada”... Tendència que continua dins les informacions i també en les notícies del juny de 2001 on es repeteixen estructures com “desembarco masivo”, “coladero de inmigrantes”...

Malgrat que no utilitza en les paraules “onada” o “allau”, els titulars d’*El País* de la mostra analitzada també fan augmentar la percepció en el lector que es troba davant una corrent migratòria imparable si bé tenen un component menys alarmista (“hallado el cadáver de otro marroquí...” 22/12/00) que els de *La Vanguardia*.

En el diari *Avui* hi ha un abús de la paraula “allau” en els elements de titulació. Un ús i abús, però, que desapareix en el cos de les informacions.

4.5.6. Síntesi i conclusions.

Tots els diaris diaris estudiats, amb excepció d’*El País*, contribueixen, mitjançant l’abús de substantius com “allau” i “onada”, a què el lector cregui que s’enfronta a una corrent migratòria continua i imparable. La utilització d’aquestes paraules és freqüent en els elements de titulació i menys en el text de les informacions.

També contribueix a la percepció que el volum migratori és molt gran el fet que en la mostra analitzada els diaris donin xifres de “desenes” quan no de “un miler” d’arribats en pasteres, i redueixin l’immigrant a un número en les estadístiques. Un fet del qual no n’escapa el diari *El País*.

Els qualificatius alarmistes no afegeixen dades significatives a la informació. Al contrari, desorienten al lector, que pot percebre que es troba davant un corrent migratori de proporcions gegantines, quan no és així. Els diaris estudiats haurien d’evitar unes expressions que no estan justificades en les informacions.

5. Consideracions sobre les hipòtesis i els objectius. Conclusions.

La primera hipòtesi es confirma: els diaris estudiats es mostren sensibles a les dificultats amb què es troben els immigrants que arriben amb pasteres. Ho fan a través de les declaracions de les ONG i les associacions cíviques que els ajuden i la publicació de fotografies en què els immigrants mostren un aspecte de derrota en ser detinguts per la Guàrdia Civil.

La segona hipòtesi també confirma perquè els diaris estudiats no donen veu als immigrants en les informacions sobre l'arribada de pasteres. D'aquests no en coneixem el nom ni el cognom ni la seva història vital, perquè són un número més en les estadístiques sobre les arribades en pastera. Només sabem que són persones, cansades, per les fotos que il·lustren algunes informacions.

La tercera hipòtesi és confirma: les informacions sobre tragèdies estan basades en fonts policials.

La quarta hipòtesi també és confirma perquè en els textos estudiats no s'expliquen els motius que han dut als immigrants a embarcar en una pastera per creuar l'estret o navegar fins les costes canàries. Només una informació, en un reportatge (*El Periódico*, 04/06/01) s'incideix en el fet que un adolescent va arribar a Barcelona creuant l'estret amb pastera tot fugint d'una situació difícil en el seu Marroc natal. Tanmateix, és possible que els diaris estudiats expliquin els motius en algun reportatge que s'hagi publicat en una data que no formi part de la mostra, que és reduïda.

La cinquena hipòtesi no és confirma en totes les peces analitzades perquè no les dramatitzen quan informen de tragèdies de pasteres. Quan els diaris utilitzen la paraula "tragèdia", està justificada perquè es tracta, efectivament, d'un esdeveniment tràgic, amb morts.

La sisena hipòtesi també és confirma perquè en moltes informacions abusen de substantius, com onada o allau, que pot fer creure al lector que es troba davant d'una corrent migratòria imparable. Uns qualificatius que s'utilitzen més en els elements de titulació que no pas en el textos.

El primer objectiu, que diu "analitzar si la cobertura informativa reflecteix el conflicte en tota la seva complexitat, descripció del problema, del procés i dels actors que hi intervenen", ha estat assolit. La hipòtesi segona confirma que els

diaris estudiats no donen veu a un dels actors, els immigrants. La hipòtesi tercera confirma que les informacions estan basades en fonts policials. La hipòtesi quarta confirma que no s'expliquen els motius que han dut els immigrants a embarcar en una pastera. En conclusió, l'objectiu ha estat assolit i la resposta, d'acord amb la comprovació de les hipòtesis, és que el conflicte no ha estat descrit en la seva complexitat.

El segon objectiu era “comprovar si es respecten les propostes del manual d'estil periodístic per les minories ètniques elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya” . La segona hipòtesi confirma que no es dóna veu als immigrants en les informacions que giren al voltant de les pasteres, per tant hi ha almenys una vulneració de les recomanacions del manual.

El tercer objectiu era “estudiar si el discurs de les informacions reforça o afebleix els postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris”. De cap peça de les estudiades es pot deduir un reforçament de l'ideari racista o discriminatori. Ara bé, sí que hem detectat que es reforça la idea que estem davant d'una arribada massiva i imparable.

En conclusió, els diaris estudiats es mostren sensibilitzats sobre les difícils condicions amb què es troben els immigrants en arribar a Espanya. Uns immigrants arribats en pastera dels quals no en sabem ni el nom ni la seva història vital, però que sí que apareixen en les fotografies, en bona part de les ocasions derrotats i fatigats. En les tragèdies, que es produeixen periòdicament, els diaris dramatitzen en excés. I les arribades, quan són de diverses pasteres o de moltes persones, són presentades com una “allau”.

Els diaris podrien fer un esforç per introduir la veu dels immigrants arribats, una mesura que faria que la informació fos més plural i, per tant, guanyaria en qualitat. També s'haurien d'evitar els qualificatius, que de vegades no s'ajusten a la realitat, i moderar el dramatisme, excessiu en algunes ocasions. I en les informacions sobre tragèdies, caldria contrastar la informació dels cossos policials per tal de no reduir els immigrants a una xifra en les estadístiques sobre morts i desapareguts.
